

SOCIAL TIPPING POINT COALITIE

Den Haag, 25 mei 2021

Het sneeuwbaaleffect...

Waarom het nieuwe kabinet moet inzetten op 'social tipping points'
door een Social Tipping Point Strategie op te nemen in het regeerakkoord

Geachte mevrouw Hamer,

U staat voor een ongekend grote opgave om een kabinet samen te stellen dat zowel de corona- als de klimaatcrisis te lijf gaat, zoals u zelf schrijft. In deze brief presenteren we een nieuwe, effectieve oplossingsrichting voor de klimaatcrisis.

Les Titanic: 1 minuut om ramp af te wenden

Het Instituut voor Klimaatimpact in Potsdam vergelijkt klimaatverandering met de Titanic-ramp¹. De kapitein had nog één minuut om de ramp af te wenden. Na die minuut was alles wat hij probeerde vergeefs, omdat - hoe hard hij ook aan het roer zou hangen - het schip niet meer op tijd zou draaien. Zo is het ook bij klimaatverandering. Wij kunnen nu nog sturen, maar als we te lang aarzelen of verkeerde keuzes maken, verliezen we de controle en is het niet meer mogelijk klimaatverandering binnen de perken te houden.

Social tipping points als reddingsboei

De klimaatwetenschappers van het Potsdam Instituut zeggen: "De beste, zo niet enige kans om de steeds snellere verandering van het klimaat voor te blijven, is door in te zetten op steeds snellere veranderingen in de samenleving." Want net als fysische tipping points in het klimaatsysteem, zoals het smelten van de ijskappen, zorgen voor steeds snellere opwarming, zorgen de *social* tipping points voor een versnelling van de oplossing.

Graag roepen we het nieuwe kabinet op om een 'Social Tipping Point Strategie' op te nemen in het hoofdlijnenakkoord.

Social Tipping Point Strategie: weg naar maatschappelijk draagvlak

Een Social Tipping Point Strategie is een integrale klimaatstrategie die het 1,5-graad-doel van het Parijs-akkoord versneld binnen bereik kan brengen. Dat kan door strategisch in te zetten op social tipping point-maatregelen² die elkaar versnelen en versterken. Het zijn bijvoorbeeld maatregelen die leiden tot groei van kennis en maatschappelijk draagvlak, meer burgerinitiatieven, prijsdalingen van bestaande duurzame technologie en verschuivingen in de energiemarkt waardoor fossiele brandstof onaantrekkelijker wordt. De maatregelen binnen deze strategie versterken elkaar, kosten de overheid nauwelijks geld en leveren soms zelfs geld op. Meer over de social tipping points leest u in de bijlage bij deze brief.

1. <https://www.theguardian.com/environment/2019/dec/01/scientists-theory-of-climates-titanic-moment-the-tip-of-a-mathematical-iceberg>

2. <https://www.pnas.org/content/117/5/2354>

Ngo's, grassroots, wetenschappers en kunstenaars

Wij, de Social Tipping Point Coalitie, nodigen het nieuwe kabinet uit om deze strategie samen met ons vorm te geven. Wij zijn een groeiende groep van ngo's, grassrootsorganisaties, wetenschappers en mensen uit de kunstsector die zelf bezig zijn met het stimuleren van social tipping points en/of de oproep voor een social tipping point-strategie steunen. We baseren ons op het recente onderzoek van het Potsdam Instituut naar de kracht van 'social tipping points' om het Parijs-doel te halen.

Maatschappelijk middenveld initieert draagvlak

Positieve maatschappelijke veranderingen - zoals vrouwenrechten en afschaffen van slavernij - zijn altijd vanuit de samenleving geïnitieerd en waren vaak niet in overeenstemming met de toenmalige overheidsvoorschriften en de dominante sociale normen. Toch brachten zij cruciale veranderingen in de menselijke ontwikkeling en leidden zij tot bredere juridische en normatieve veranderingen die de kern vormen van onze moderne samenlevingen. Zo zijn het ook nu vooral ngo's, grassrootsorganisaties, buurtenergiecoöperaties, duurzame ondernemers en kunstenaars die - vaak los van elkaar - werken aan een verandering in mentaliteit en gedrag, (oproepen tot) het afbouwen van onduurzame zaken en proberen om zoveel mogelijk mensen mee te krijgen. Ngo's starten rechtszaken tegen de fossiele industrie en de overheid. Al een maand houden 'Klimaatwakers' non-stop de wacht. Overdag voor de ingang van het Catshuis en 's nachts vanuit woonkamers.

Overheid kan halen Parijs-doel in stroomversnelling brengen

Maar er staat te veel op het spel om het maatschappelijk omslagpunt alleen aan losse initiatieven in de samenleving over te laten. De tijd die we hebben om oncontroleerbare klimaatverandering door fysische tipping points te voorkomen, wordt steeds korter. We kunnen het ons niet veroorloven te gokken op 'oplossingen' die nog steeds veel broeikasgassen uitstoten, pas over tien of twintig jaar groen worden of zelfs dan pas op de markt komen. Het is hoog tijd voor een integraal, strategisch klimaatbeleid waarin ook maatschappelijke krachten een plek hebben. Dat zijn we verplicht aan toekomstige generaties maar ook aan mensen die nu al de gevolgen van klimaatverandering ondervinden.

Oproep: omarm het maatschappelijk middenveld, net als Biden

Wij roepen het nieuwe kabinet op om - als onderdeel van de nieuwe bestuurscultuur en het organiseren van de broodnodige tegenmacht - de burgerbewegingen en progressieve krachten uit het maatschappelijk middenveld te omarmen als vitaal onderdeel van de democratie, als vitaal onderdeel om het Parijs-doel te halen. Dit is ook de keus die president Biden heeft gemaakt voor het klimaatbeleid in de Verenigde Staten³. Hij vroeg de Sunrise Movement om inspraak en nam hen mee in zijn plannen. Biden weert nu de lobby van de fossiele industrie, stopt fossiele infrastructuur, wil fossiele subsidies afschaffen en investeert dat geld om burgers, bedrijven en organisaties te helpen te verduurzamen⁴.

Dit is een uitnodiging tot samenwerking in een Social Tipping Point Strategie

Daarom laten we u als informateur weten dat wij, de Social Tipping Point Coalitie, het nieuwe kabinet graag uitnodigen aan onze zijde. En we vragen beleefd of het z'n vaste partner - de fossiele industrie - thuislaat. Alleen met een social tipping point-strategie die gespeend is van partijen die er belang bij hebben om alles zo lang mogelijk bij het oude te laten, kunnen we fysische tipping points te snel af zijn. Het is onze kans op een leefbare aarde.

3. <https://edition.cnn.com/2021/01/02/politics/biden-administration-sunrise-movement-climate/index.html>

4. <https://grist.org/politics/bidens-first-100-days-were-big-for-clean-energy-what-about-fossil-fuels/>

U hebt het roer in handen

Terug naar de Titanic. Hoe sneller een Social Tipping Point Strategie onderdeel is van het kabinetsbeleid, hoe meer kans om het schip te keren. U voert de gesprekken die het klimaatbeleid de komende vier jaar bepalen, u hebt het roer in handen.

Uiteraard zijn we graag bereid om onze oproep toe te lichten in een gesprek.

Met hartelijke en hoopvolle groet,

Namens de Social Tipping Point Coalitie en andere steunbetuigers,

Femke Slegers

info@socialtippingpointcoalitie.nl, 06 2240 8578

Deze brief is ook getekend door de hoogleraar die ons inspireerde met haar wetenschappelijk artikel over Social Tipping Points: Prof. Dr. Ilona M. Otto | Professor in Societal Impacts of Climate Change | Wegener Center for Climate and Global Change, University of Graz, Austria | Potsdam Institute for Climate Impact Research, Germany

BIJLAGEN

- 1a. De coalitie
- 1b. Op persoonlijke titel
2. Social Tipping Point Strategie om fysische tipping points af te wenden

Bijlage 1a: De coalitie, organisaties

ABP Fossielvrij, Hiske Arts
Amsterdam Donut Coalitie, Ruurd Priester
Artists and Creatives against Fossil Fuel Ads, acteur Sieger Sloot en marketeer George Ongkiehong
BankTrack, Johan Frijns
Both ENDS, Danielle Hirsch
CALorie energievooperatie, Hans Gaillard
Climate Cleanup, Sven Jense
Climate Psychology Alliance, Evanne Nowak en Rembrandt Zegers
Coöperatie Utopie, Bernhard Karimi
Creatives For Climate, Zoë van Horenzeggen
DeGoedeZaak, Jurjen van den Bergh
Decade Of Action, Mark Aink en Li Hoekstra
Den Haag Fossielvrij, Dick van der Toorn
DRIFT, Derk Loorbach
Duurzame Zeehelden Den Haag, Herman Buss
Extinction Rebellion, Lucas Winnips
Fair Capital Partners, Jan Willem Nieuwenhuys
Fossielvrij NL, Liset Meddens
Fossielvrij Onderwijs, Anne Maljaars
Free West Papua Campaign Netherlands, Raki Ap
Fridays For Future, Jesse van Schaik
Frisse Wind.nu, Sanne Walvisch
Gezond Natuur Wandelen, Ronald van Zon
Global Ecovillage Network Nederland, Monique Wijn
Greener, Caspar van Wijk
Green Minerals, Pol Knops
greenSand, Liselotte ten Bosch
Groen Huiswerk, Oscar Donck
Groen Pensioen, Marjolein van Dillen
De Groene Regentes, Sonja van der Eijk
Grootouders voor het Klimaat, Hans van Dijk
Happy Energy Foundation, Joos Ockels
Heiloo Energie, Bart Hoogcarspel
Ik wil een schoon pensioen, Anne Hofstede
Klimaat in de Klas, Kira van den Berg
De klimaatdichters
KlimaatGesprekken, Manu Busschots
Klimaatmoeders, Rosanne Rootert
Het Klimaatmuseum, Laura van Rutten
De Klimaatwakers, Rozemarijn van 't Einde en Dina Weeda
KLEAN, Peter Smith
Klimaatzuster, Anne-Marie Pronk
Lectoraat Psychologie voor een Duurzame Stad, dr. Reint Jan Renes
MBO for Climate, Isa Opheikens
Milieudefensie, Donald Pols
Mobilisation for the Environment (MOB), Johan Vollenbroek
Natuurlijk IJburg, Linda Vosjan
Nederlandse Academie voor Duurzaam Onderwijs, Henk Tameling
Oil Change International, Laurie van der Burg
Plastic Soup Foundation, Maria Westerbos
Reclame Fossielvrij, Femke Slegers
Slow Fashion Movement, Lena Hartog
SOMO, Rodanthe Ahlers
Stop Ecocide Foundation, Katy Olivia van Tergouw
Teachers for Climate, Wieneke Maris
Transitie Nederland, Tanja Beentjes
Transnational Institute, Fiona Dove
True Nature Foundation, Guido Beauchez
Urgenda, Marjan Minnesma
Vereniging Aardehuis Oost-Nederland, Mirjam Burema
Vereniging Basisinkomen, Alexander de Roo
Warmea, Joeri Oudshoorn
Warmetriendag, Nathalie van Loon
We are warming up, Matthea de Jong
Werkgroep Groene Dominicus, Einar Sies
WISE, Kirsten Sleven
XR Families, Alfred Wagtendonk
XR Zorgprofessionals, huisarts Nienke Esselink
Youth For Climate NL, Benito Walker

Bijlage 1b: De coalitie, op persoonlijke titel

prof. dr. Noelle Aarts | socio-ecologische interacties | Radboud Universiteit Nijmegen

Nelson Addo | conservator a.i. Multatuli Museum

Christiaan Alberdingk Thijm | jurist & auteur

Jan-Willem Anker | auteur

dr. Selçuk Balamir | Willem de Kooning Academie

prof. dr. ir. Conny Bakker | Industrieel Ontwerpen | TU Delft

Daan Beens, GZ-psycholoog

Reinier van den Berg | weerman | klimaatspecialist

Ralien Bekkers | internationaal klimaatadviseur

Sunny Bergman | filmmaker | schrijver | activist

Hanna Bervoets | schrijver

Gerda Bleeis | schrijver

Peter Blom, oud-CEO/voorzitter van de Raad van Bestuur Triodos Bank

Arnold de Boer | muzikant

Saskia Bogaart | freelance copywriter o.a. voor Klimaatmoeders

Lex Bohlmeijer | programmamaker

dr. Cameron Brick | assistant professor | Universiteit van Amsterdam

Tsead Bruinja | dichter

prof. dr. Josee van Eijndhoven | hoogleraar (em) Sustainability Management | Erasmus Universiteit | Voorzitter Duursaam Benoordenhout

Annelie David | dichter

prof. dr. ir. Andy van den Dobbelsteen | coördinator duurzaamheid | TU Delft

Martin Drenthen | universitair hoofddocent milieufilosofie | Radboud Universiteit

dr. ir. Sanli Faez | natuurkundige | Universiteit Utrecht

Koen van der Gaast | onderzoeker voedseltransitie | Wageningen Universiteit

dr. Bob Geldermans Msc. | assistant professor | Onderzoek naar Climate Design & Sustainability | TU Delft

Chihiro Geuzebroek | filmmaker | public speaker

Renske de Greef | auteur

Maurits Groen | ondernemer

Petra de Goeij | bioloog | Rijksuniversiteit Groningen

Babs Gons | schrijver | performer

Wendy Gooren | zakelijk leider Sense of Place

Maria Goos | schrijfster

dr. Michel Handgraaf | Onderzoeker Environmental Decision Making | AMS Amsterdam Institute for Advanced Metropolitan Solutions & Wageningen Universiteit

Katja Herbers | actrice | Het Nationale Toneel
Fenna Heyning | directeur in de zorg
Merit Hindriks, pleitbezorger & campaigner (internationale) klimaatrechtvaardigheid
Jan Hoekema | change manager en oud-Tweede Kamerlid voor D66 en oud-burgemeester van Wassenaar
Jennifer Hoffman | actrice
Twan Huys | journalist
Vatan Hüüzeir | wetenschapper | Erasmus Universiteit Rotterdam
Ruben Jacobs | socioloog en schrijver | Hogeschool voor de Kunsten Utrecht
Mijke de Jong | regisseur
dr. Leo van Kampenhout | Scientists4Future NL
dr. Clemens Kaupa | assistant professor | Vrije Universiteit Amsterdam | onderzoek naar klimaatwetgeving
dr. ir. Lisette Klok | onderzoeker/docent stedelijke klimaatadaptatie | Hogeschool van Amsterdam
Kees Klomp | founder THRIVE Institute
dr. ir. Jeroen Kluck | lector water in en om de stad / stedelijke klimaatadaptatie | Hogeschool van Amsterdam
Pauline van der Kolk | projectleider Expeditie van betekenis
Ruud Koornstra | Nationale Energiecommissaris
Heidi Koren | stadsdichter Nijmegen
Jan Korff de Gidts, regionaal burgerinitiatief Kracht van Utrecht
Esther Korteweg | dierenarts
Loes Kreemers | Gedragwetenschapper duurzaam gedrag | lectoraat psychologie voor een duurzame stad | Hogeschool van Amsterdam
Christine Kuiper | sr. kennismedewerker Movisie
Ernst-Jan Kuiper | gepromoveerd klimatoloog
Bas Kwakman | auteur | uitgever | Radicale Vriendschap, poëzie en activisme
Nynke Laverman | singer/songwriter
Lennart van der Linde | projectleider klimaat en energie bij Duurzaam Den Haag
Adriaan Luijks | eindredacteur MeJustice
Ria Marks | theatermaker
Lieke Marsman | dichter des vaderlands
prof. dr. ir. Theo van der Meer | Emeritus prof. Thermische Werktuigbouwkunde | Universiteit Twente
Ruben van der Meer | acteur
Alman Metten | onderzoeker | oud-lid Europees Parlement
Thomas Möhlmann | dichter
prof. dr. Lars Moratis | lector | Breda University of Applied Sciences & Antwerp Management School
dr. Niek Mouter | assistant professor | Government Project Appraisal | TU Delft
Ramsey Nasr | schrijver | dichter | acteur
Arthur Oldeman | klimaatwetenschapper UU | Scientists4Future NL
Mark Ooijevaar | Schaatser | Totaalplan spoor

prof. dr. J.B. Opschoor | hoogleraar (em) economie van duurzame ontwikkeling | oud-rector Institute of Social Studies Den Haag

dr. Esther Parigger | hoofddocent Duurzaam gedrag | Toegepaste Psychologie | Hogeschool van Amsterdam

Anniek Pheifer | actrice

Theunis Piersma | hoogleraar Trekvogelecologie | Rijksuniversiteit Groningen | waddenonderzoeker bij Koninklijk NI OZ-Texel

Esther Polak, Kunstenaarsduo PolakVanBekum

Jan Pronk | oud-minister van VROM

Sytze Pruijsma | componist | muzikant

dr. Reint Jan Renes | lector | psychologie voor een duurzame stad | Hogeschool van Amsterdam

Thekla Reuten | actrice

dr. Peter Roessingh | assistant professor | Institute for Biodiversity and Ecosystem Dynamics

Eva Rovers | schrijver | mede-oprichter Bureau Burgerberaad

Disa Sauter | associate professor of psychology | Universiteit van Amsterdam

dr. Willem Schramade | Sustainable Finance Factory

dr. Magda Smink | onderzoeker/adviseur lobby in duurzaamheidstransities

dr. Benjamin Sprecher | universitair docent | TU Delft | Industrieel Ontwerpen

dr. Jonas Staal | kunstenaar | mede-oprichter Court for Intergenerational Climate Crimes (CICC)

Hans Stegeman | econoom | columnist

dr. Jaap van der Stel | lector | GGZ Hogeschool Leiden | onderzoek klimaat en gezondheid

Waltraut Stroh | Werkgroep Groene Lukas | Lukaskerk Den Haag

Waldemar Torenstra | acteur

Merlijn Twaalfhoven | componist

prof. dr. ir. Pier Vellinga | hoogleraar klimaatverandering en maatschappelijke implicaties | Vrije Universiteit Amsterdam

Jan van de Venis | Waarnemend Ombudspersoon Toekomstige Generaties

Georgina Verbaan | actrice

dr. Yvonne Verkuil | moleculair ecooloog | Rijksuniversiteit Groningen

dr. Machteld Vonk | jurist

prof. dr. Roos Vonk | hoogleraar sociale psychologie | Radboud Universiteit Nijmegen

Felix van Vugt | docent lerarenopleiding VO | Hogeschool Utrecht

Stefanie Wels, anti-modeontwerper

Bram Zuur | maag- darm- leverarts | initiatiefnemer oproep duurzame zorgpensioenen

Bijlage 1: Social Tipping Point Strategie om fysische tipping points af te wenden

Het probleem

Fysische tipping points versterken opwarming

"Antarctica is headed for a climate tipping point by 2060, with catastrophic melting if carbon emissions aren't cut quickly."
The Conversation, 17 mei 2021 ⁵

"Greenland ice sheet on brink of major tipping point, says study. Scientists say ice equivalent to 1-2 metres of sea level rise is probably already doomed to melt."
The Guardian, 17 mei 2021 ⁶

CO₂ uit de lucht halen kan niet voorkomen dat Antarctica smelt. Technologie die nog uitgevonden moet worden of pas over tien tot twintig jaar groen is, kan ons niet meer beschermen. Tegen die tijd is de aarde al zo ver opgewarmd, dat tipping points in het klimaatsysteem de opwarming uit zichzelf versterken.

Het was professor Hans Joachim Schellnhuber van het Potsdam Instituut die als eerste waarschuwde voor 'tipping points' in het klimaatsysteem van de aarde; kantelpunten die ontstaan door klimaatverandering, waarbij de opwarming van de aarde zichzelf versterkt. Het bekendste tipping point is dat van de poolkappen. Als door klimaatverandering de grote witte oppervlakte van de poolkappen smelt, worden zonnestralen die nu terugkaatsen naar de ruimte geabsorbeerd in donkere zee. Dat betekent dat de aarde sneller opwarmt. Deze opwarming komt nog eens bovenop die van het broeikaseffect die wij als mens veroorzaken en zet op haar beurt weer nieuwe tipping points in werking waardoor de temperatuur nóg verder stijgt. Als dat gebeurt, kunnen mensen geen invloed meer uitoefenen op klimaatverandering. Dan is het uit onze handen en rest ons niets anders dan de samenleving te beschermen tegen de schade. Dit is in het kort het scenario dat het Parijs-akkoord probeert te voorkomen door de temperatuurstijging te beperken tot 1,5 graden Celsius.

5. <https://theconversation.com/antarctica-is-headed-for-a-climate-tipping-point-by-2060-with-catastrophic-melting-if-carbon-emissions-arent-cut-quickly-160978>

6. <https://www.theguardian.com/environment/2021/may/17/greenland-ice-sheet-on-brink-of-major-tipping-point-says-study>

De oplossing

"The question at a global systems level today is not whether humanity will transition away from fossil fuels. The question is: Will we do it fast enough? Effective planetary stewardship requires updating our Holocene mindset. We must act on the urgency, the scale, and the interconnectivity between us and our home, planet Earth. More than anything, planetary stewardship will be facilitated by enhancing social capital — building trust within societies and between societies."

Statement van 15 Nobel-prijswinnaars en vele wetenschappers op 29 april 2021 ⁷

Social tipping points kunnen het tij keren

De fysische tipping points zijn niet om vrolijk van te worden, te meer omdat de eerste tipping points al in werking zijn getreden. Maar we kunnen het tij nog steeds keren, al wordt de tijd die ons rest steeds korter. De komende jaren moeten we elk jaar meer broeikasgassen reduceren. Dat is een ongekende opgave, zeker omdat de broeikasgassen nu nog 0 tot 2% per jaar stijgen. Maar het kan. En het goede nieuws is: daarvoor hoeft geen nieuwe, dure technologie ontwikkeld te worden. Professor Schellnhuber heeft zijn hoop ⁸ gevestigd op maatschappelijke kantelpunten: 'social tipping points'. "De enige manier om de steeds snellere verandering van het klimaat te verslaan", aldus de professor, "is met steeds snellere veranderingen in de samenleving." Want net als fysische tipping points kunnen ook maatschappelijke fenomenen een zichzelf versterkende versnelling in gang zetten. Op het moment dat meerdere social tipping points elkaar gaan versterken en tot structurele verandering leiden, kunnen we volgens de professor de kantelpunten in de fysische wereld voor zijn.

Voorbeelden van social tipping point-maatregelen

Schellnhubers collega bij het Potsdam Instituut, professor Ilona Otto, publiceerde in het wetenschappelijke tijdschrift PNAS⁹ over social tipping point-maatregelen die een versnelling in technologische ontwikkelingen, broeikasgasreductie en maatschappelijk draagvlak teweeg kunnen brengen waardoor we op hol geslagen klimaatverandering kunnen voorkomen. Daarbij schrijft ze nadrukkelijk dat technologische ontwikkeling waarschijnlijk een belangrijke rol zal spelen, maar expliciet niet in de zin van technologie die nog uitgevonden moet worden. De sleutel zit 'm meer in bestaande technologie die goedkoper wordt.

Enkele voorbeelden uit het artikel waarvoor ondergetekenden ijveren:

1: Divesteren en herinvesteren:

verschuivingen op de energiemarkt die investeringen in fossiele brandstof onrendabel en onaantrekkelijk maken

Divesteren is de social tipping point-maatregel die volgens Otto als snelste effect kan sorteren, namelijk al binnen één uur. Als pensioenfondsen en publieke en private banken publiekelijk besluiten om fossiele bedrijven uit hun beleggingsportefeuille te weren, worden nieuwe investeringen duurder voor de fossiele industrie en vermindert de belangstelling voor investeren in vervuilende activiteiten. Ook groeit de vraag naar duurzame investeringen. Als beleggers het geld ook nog investeren in duurzame oplossingen, krijgt die beweging een versnelling. DNB pleit ervoor om de schade door klimaatverandering te laten meewegen in investeringsbeleid. Het Internationale Energie Agentschap (IEA) stelt dat er een einde moet

7. <https://www.nationalacademies.org/news/2021/04/nobel-prize-laureates-and-other-experts-issue-urgent-call-for-action-after-our-planet-our-future-summit>

8. <https://www.youtube.com/watch?v=AAGQHPbsVY> / Schellnhuber vanaf ongeveer minuut 6, minuut 17 over Titanic, rond 19 over belang social tipping points / Ilona Otto vanaf ongeveer minuut 51

9. <https://www.pnas.org/content/117/5/2354>

komen aan investeringen in nieuwe projecten om kolen, olie en gas te winnen ¹⁰. In Nederland vergroot Greenpeace de druk op de banken. ABP Fossielvrij en Groen Pensioen vergroten de druk op de Nederlandse pensioenfondsen.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

het social tipping point te versnellen door publieke en private banken en pensioenfondsen te verplichten om te divesteren uit de fossiele industrie en om dat geld te herinvesteren in maatschappelijke en/of groene projecten en bedrijven.

2. Stoppen met fossiele subsidies:

snelle prijsdalingen en opschaling bestaande duurzame technologie

Nog steeds gaat er meer subsidie naar de fossiele industrie dan naar klimaatbeleid. De Nederlandse regering heeft in december 2020 de subsidie voor gaswinning zelfs nog verhoogd. Subsidies aan de fossiele industrie geven een schadelijke industrie een ongewenste en oneerlijke voorsprong op de markt. Als deze subsidies worden afgeschaft en als dat bedrag deels geïnvesteerd wordt in de schone oplossingen die al bestaan, wordt fossiele brandstof duurder en klimaatvriendelijke alternatieven goedkoper. Dat kan een versnelling in technologische ontwikkeling in gang zetten die volgens Otto's artikel de broeikasgassen wereldwijd jaarlijks met 4,4% tot 21% kan verminderen. Oil Change International ¹¹ heeft berekend dat als Nederland per direct begint met het afschaffen van fossiele subsidies en vervolgens 20% herinvesteert in energie-efficiëntie, 10% in duurzame energie en 50% in sociale vangnetten, dit al in 2025 de Nederlandse uitstoot met 7,7% omlaag kan brengen. Zo kunnen zowel klimaatverandering als sociale ongelijkheid worden bestreden zonder extra kosten, aldus Oil Change International. Mede daarom voeren Both Ends, Greenpeace, Milieudefensie, Oil Change International en Extinction Rebellion campagnes tegen fossiele subsidies.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

het social tipping point te versnellen door te stoppen met fossiele subsidies en de miljarden die daardoor vrijkomen te investeren in duurzame ontwikkelingen. Nederland heeft zich 19 mei 2021 aangesloten bij de Friends of fossil fuel subsidy reform groep - een club van landen die het stopzetten van fossiele subsidies promoot. We verwachten dat NL als nieuw lid van de coalitie snel actie zal nemen om de Nederlandse subsidies te stoppen.

3. Klimaateducatie:

kennis, verschuiving normen en waarden en groei maatschappelijk draagvlak

Klimaatonderwijs is nu vaak incidenteel, afhankelijk van de docent of zelfs afkomstig van de fossiele industrie. Het huidige Nederlandse curriculum is achterhaald en niet meer up to date, het is sinds 2007 niet meer veranderd. Klimaat en duurzaamheid verdienen een fundamentele plaats in het curriculum maar ook in de bedrijfsvoering en het gebouw van de school. Tegelijkertijd blijkt uit onderzoek dat gebrek aan kennis over klimaatverandering mensen verhindert om in actie te komen voor het klimaat. Goed en onafhankelijk klimaatonderwijs kan zowel direct effect hebben op de leerling als op

10. <https://nos.nl/artikel/2381215-1ea-stoppen-met-nieuwe-projecten-voor-fossiele-brandstoffen>

11. http://priceofoil.org/content/uploads/2020/07/Past_Time_For_Action_vF.pdf

diens gezin en sociale omgeving. Bovendien kan een social tipping point ontstaan zodra klimaatbewuste leerlingen de arbeidsmarkt opgaan, ook op beslissende en politieke functies. Daarom pleiten de Nederlandse Academie voor Duurzaam Onderwijs, Teachers for Climate, Youth for Climate en Fridays for Future voor onafhankelijk klimaatonderwijs.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

dit social tipping point te versnellen door klimaat en duurzaamheid voor zowel huidige als toekomstige generaties en ook niet-menselijk leven een fundamentele plaats te geven in het curriculum en de bedrijfsvoering en het gebouw van de school. Dit onderwijs moet onafhankelijk zijn.

4. Verbod op fossiele reclame:

verschuiving normen en waarden en groei maatschappelijk draagvlak

Een verbod op fossiele reclames wordt genoemd onder het kopje 'beperkingen aan de fossiele industrie' die voor een maatschappelijke omwenteling kunnen zorgen. Een reclameverbod de-normaliseert de fossiele industrie en het gebruik van fossiele brandstof voor vliegvluchten en brandstofauto's en verandert zo sociale normen. Dat een verbod op fossiele reclame een social tipping point-maatregel is, illustreert de beslissing van Amsterdam om fossiele reclame te weren. Dat nieuws ging de hele wereld over en sindsdien willen vele steden in binnen- en buitenland hetzelfde. Daarom pleiten Reclame Fossielvrij en Greenpeace voor een landelijk verbod op fossiele reclame.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

dit social tipping point te versnellen met een wet die reclame, sponsoring en marketing verbiedt voor de fossiele industrie, vliegvluchten en vervuilende auto's. Net als reclame voor tabak verboden is.

5. Decentralisatie van het energiesysteem:

onderlinge uitwisseling en voorkomen van fossiele lock-in

Een ander kansrijk social tipping point is volgens Otto het decentraliseren van energie. Als de overheid burgers in staat stelt zelf hun stroom en warmte te regelen, levert dat ter plekke 100% reductie op. Er moet een stop komen op nieuwe investeringen in fossiele infrastructuur, om een zogenaamde 'lock-in' te voorkomen. Anders zit de samenleving nog decennia vast aan fossiel. Daarom voert Den Haag Fossielvrij actie tegen de komst van een leiding die warmte van de fossiele industrie aan Haagse huizen zou moeten leveren. Urgenda maakt al bijna 10 jaar huizen energieneutraal en loopt aan tegen een tekort aan technische mensen en capaciteitstekorten bij netwerkbedrijven.

Wij vragen het nieuwe kabinet:

dit social tipping point te versnellen door wetgeving voor warmte en elektriciteit ook coöperatief in te richten, gericht op lokale duurzame warmte en elektriciteit en systemen waardoor burgers deze energie onderling kunnen uitwisselen. Verder: geen belastingvoordelen meer voor energiegrootverbruikers (gelijke behandeling) en flexibele belastingtarieven voor opslag van warmte en elektriciteit. Ook vragen we de overheid om maatregelen die de potentie van de groene leveranciers

vergroot. Zij vervullen een sleutelrol in de groene beweging, door te investeren in lokale energieprojecten, lokaal eigenaarschap te stimuleren en een bijdrage te leveren aan de professionalisering van energiecoöperaties.

Zelfversterkend effect

Elk van de voorgestelde maatregelen heeft effect. En met elke extra social tipping point-maatregel wordt dat effect nog eens versterkt. Dat is de kracht van social tipping point-maatregelen. Zo wordt het effect van klimaatonderwijs versterkt door een verbod op fossiele reclame, rechtszaken en andere verboden aan het adres van de fossiele industrie. Omgekeerd werkt het ook: Otto waarschuwt dat het snelle effect van divesteren vervliegt als fossiele subsidie blijft bestaan en als sociale normen en waarden niet veranderen. Dan mist de basis waarop het snelle divestmentsucces kan aarden.

De meerwaarde van een Social Tipping Point Strategie - boven losse maatregelen - is dus dat ze elkaar versterken. In deze brief noemen we slechts enkele van de vele social tipping point-interventies uit het artikel van Otto et al. Enkele andere zijn bijvoorbeeld:

- groeiende perceptie dat fossiele brandstof immoreel is. Het besef dat de keuzes die we in Nederland maken, nu al het bestaan bedreigt van mensen en natuur op plekken waar de fossiele brandstof gewonnen wordt. Bovendien treft klimaatverandering mensen het hardst in landen die zelf het minste hebben bijgedragen aan klimaatverandering en ook niet het geld hebben om zich tegen de gevolgen ervan te beschermen. Hetzelfde geldt voor mensen die nog niet geboren zijn, ecosystemen en dieren. Otto schrijft dat de geschiedenis heeft uitgewezen dat sociale en morele normen menselijk gedrag op grote schaal kan beïnvloeden, bijvoorbeeld bij de afschaffing van slavernij.
- de verantwoordelijkheid voor circulariteit bij de producent leggen
- verplicht klimaatlabel dat de klimaatschade van elk product of dienst noemt
- een andere manier om economisch succes te meten
- grassrootsbewegingen die protest organiseren
- duurzaam bouwen en een andere inrichting van gemeenten
- overtuigende narratieven ook over het inheems perspectief op de natuur

Otto ziet zowel potentie als bewijs in de razendsnel groeiende wereldwijde grassrootsbewegingen als Fridays for Future en Extinction Rebellion dat sociale normen en waarden al aan het verschuiven zijn. Ook DeGoedeZaak en de Grootouders voor het Klimaat werken mee aan zo'n kantelpunt.

Oproep aan het nieuwe kabinet

We hebben de overheid hard nodig om social tipping points te bereiken

Veel initiatieven die social tipping points in gang kunnen zetten, komen vooralsnog uit de samenleving. Zo zijn geen van de bovengenoemde interventies waarvoor ondergetekenden pleiten overheidsbeleid. Sterker nog, de overheid ziet de 'meestribbelende' fossiele industrie helaas nog steeds als partner en nodigde hen zelfs uit als lichtend voorbeeld van verandering op de allereerste Nationale Klimaatdag, terwijl onderzoek na onderzoek uitwijst dat zij bij lange na niet op lijn liggen met de Parijs-doelen.

De overheid neigt in klimaatbeleid ook naar technologie die pas op lange termijn te realiseren of duurzaam is. Maar de tipping points in het klimaatsysteem geven ons niet de ruimte om nieuwe technologische beloftes af te wachten die pas over twintig jaar op de markt komen. Als we nu niets doen, zijn we binnen een decennium de controle kwijt. We hebben ook niet de luxe om een maatschappelijk sneeuwbaaleffect over te laten aan ngo's en grassrootsbewegingen met vrijwilligers. We hebben de Rijksoverheid nodig voor de versnelling van technologie die er nu al is. We hebben het nieuwe kabinet nodig om met strategisch en effectief beleid social tipping points in gang te zetten die ervoor zorgen dat (met technologische en maatschappelijke verandering) het Parijsdoel van 1,5C graden gehaald wordt.

Derk Loorbach (professor socio-economic transitions bij DRIFT en ondertekenaar van deze brief), voegt daaraan toe dat de overheid kan inspelen op gebeurtenissen zoals de aardbevingen in Groningen om veranderingen door te voeren in plaats van die af te remmen: "Ik roep de overheid op klimaatwetenschap serieus te nemen en dus ambitieuzer te zijn. De overheid zou beleid zo moeten inrichten dat anticipeert op momentum. Dan kan ze de gebeurtenis inzetten om een stap voorwaarts te zetten. Ook moet de overheid de hierboven genoemde maatregelen doorzetten, te beginnen met het verbieden van fossiele reclame."

Kans voor integraal klimaatbeleid zonder prijskaartje

Juist omdat social tipping points effectiever worden als ze elkaar versterken, biedt dat de overheid een uitgelezen kans om slim, integraal en samenhangend beleid te ontwerpen om het Parijs-doel te halen. Bovendien, in tegenstelling tot bijvoorbeeld CO₂-opslag onder de Noordzee, zijn social tipping point-maatregelen veelal klimaatmaatregelen waar geen prijskaartje aan hangt en die soms zelfs geld opleveren. Bij het afschaffen van fossiele subsidies komen miljarden vrij die direct geïnvesteerd kunnen worden in klimaatvriendelijke oplossingen, zoals een decentraal energiesysteem. Een verbod op fossiele reclame, klimaateducatie en klimaatlabels besparen geld omdat ze emissies voorkomen en bovendien het draagvlak vergroten voor klimaatbeleid. Het goede nieuws is dat al veel politieke partijen in hun recente verkiezingsprogramma's al losse social tipping point-maatregelen hebben opgenomen; afschaffen van fossiele subsidies, een verbod op fossiele reclame, klimaateducatie, divesteren. Ook Den Haag is er klaar voor!